

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

Հ Ա Յ Յ Ե Ղ. Դ Ա Շ Ն Ա Կ Ց Ո Ի Թ Ի Ի Ն

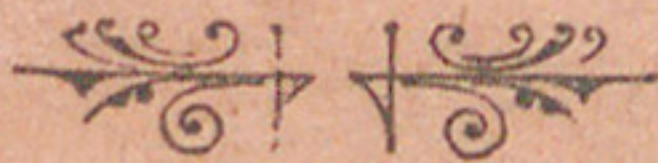
Գրադարան «Շարժում»-ի № 1.

Մ. Զառաֆեան

Ի Ն Զ Պ Է Ս Հ Ի Մ Ն Ե Ն Ք Ս Պ Ա.
Ռ Ո Ղ Ա Կ Ա Ն Ը Ն Կ Ե Ր Ո Ի Թ Ի Ի Ն.
Ն Ե Ր Գ Ի Ի Ղ Ո Ի Մ

Գինն է 20 Կ.

3094

Ախալցխա

Մարտիրոսեանների

1917.

142

142

14 ՀԱՅ ՅԵՂ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Գրադարան «Շարժում»-ի № 1.

Մ. Զառաֆեան

ՆՁՊԵՍ ՀԻՄՆԵՆՔ ՍՊԱ-
ՌՈՂԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒ-
ԹԻՒՆՆԵՐ ԳԻՒՂՈՒՄ

Ախալցխա

Տպարան Եղբ. Մարտիրոսեանների
1917

14 - 4 9 2

ԻՆՉՊԷՍ ՀԻՄՆԵՆՔ ՍՊԱՌՈՂԱԿԱՆ ԸՆ-
ԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԻՒՂՈՒՄ:

—

Մեր ժամանակներում ամեն մարդ,
թէ ասն և թէ անձնական գործածու-
թեան վերաբերեալ անհրաժեշտ իրերն
ու առարկաները—հաց, մթերքներ, կօշկե-
ղէն, հագուստ, երկրագործական գործիք-
ներ և այլն... ստիպւած է գնել:

Այդ անհրաժեշտ իրերն ամեն մարդ
չի կարող ինքն անձամբ արտադրել, այլ
ուրիշներից է ստանում: Երկրագործն
աւնի հաց, բանջարեղէն և ընտանի կեն-
դանիների միս, բայց դրա փոխարէն
չունի, օրինակ, գուլթան, որ գարբնոց-
ներումն են շինում, բրդեղէն և բամբակե-

դէն գործւածքներ, որ գործարաններում
են պատրաստում, թէյ, որ չինաստանի
կամ արևելեան երկրների տնկարաններից
են հաւաքում, շաքար, նաւթ և այլն և
այլն:

Որպէսզի մարդ կարողանայ այդ ան-
հրաժեշտ նիւթերն ուղղակի իրանց ար-
տադրութեան վայրից ստանալ, շատ
ժամանակ և փող պիտի վատնի, այդ
պատճառով նա ոչ թէ ուղղակի գործա-
րանից է ստանում, այլ դանազան միջ-
նորդ առևտրականների միջոցով, որոնք
մեծ քանակութեամբ գնելով՝ այդ ապ-
րանքները իրանց խանութներում և կրթ-
պակներում վաճառում են:

Մասնաւոր առևտրի վատ կողմերը.—
ամենիդ էլ լաւ յայտնի է, որ առև-
տրականներն ապրանքը գնում ու վա-
ճառում են, ոչ թէ ազգաբնակչութեան
ծառայութիւն մատուցած լինելու համար
այլ որպէսզի գնողներից շահ—օգուտ
ստանան: Առևտրականներ շատ-շատ կան

աշխարհում: Ամեն ապրանք մինչև գնողի
 ձեռքն հասնելը մի շարք միջնորդ-առև-
 արակաճանների ձեռքով է անցնում: Օրի-
 նակ տեսնենք ի՞նչ ձեռքերով է գիւղացու
 հացահատիկը շրջում մինչև որ գալիս, մեր
 սեղանի վրայ, որպէս հաց բազմում է:
 Հացահատիկ հաւաքող գիւղացին, իր
 հացը վաճառում է մանր առևտրականնե-
 րին մանր առևտրականը տանում-ծա-
 խում է մեծ վաճառականին, մեծ վաճա-
 րականը դեռ չաղած հացահատիկն ու-
 դարկում է ջրաղացպանին, ջրաղացպանն
 էլ ալիւրը նորից ուրիշ առևտրականնե-
 րի ձեռքով վաճառում է դարձեալ մի մեծ
 վաճառականի, մեծ վաճառականը ման-
 րավաճառին սա էլ փոքր չափերով հաց-
 թխին, նա էլ փոքր չափերով սպառող-
 ներին, այսինքն մեզ:

Նոյն երևոյթն է կրկնւում նաև ու-
 րիշ ապրանքների հետ: Նրանք բոլորն
 էլ գործարանատիրոջ ձեռքից նախ ըն-
 կնում են խոշոր առևտրականների ձեռքը,

խոշորներին—փոքրերին, յետոյ զանազան
 միջնորդների ձեռքով աւելի փոքրերին,
 մինչև որ հասնուամ են իսկական սպառա-
 դի ձեռքը: Ամեն մի առևարական իր
 ապրանքը վաճառելիս աշխատում է յա-
 ւելուներ անել և նրանցից ամեն մէկը
 ինչ որ համուժիւն ու ճարպիկութիւն
 ունի թափում է, որպէսզի որքան կարող
 է շատ օգուտ ստանայ: Այսպիսով սպա-
 ռողները մի առասպէսն ուղղա-
 կի առըք են տալիս առևարա-
 կաններին: Այդ առըքն ընհանրապէս
 այնպիսի շափերի է հասնում, որ բոլոր
 գործածելի մթերքները թանգանում, ան-
 Վաստի են դառնում ազդարնակութեան
 խեղճ ու կրակ դասի համար: Կուղէ՞ք
 մի պարզ օրինակով ձեզ հասկանալի
 դարձնեմ, թէ ի՞նչպէս հասարակ դասի
 մարդիկ իրանց միջոցներով կերակրում
 և պահում են այդ առևարականներին
 և թէ որքան թանգ է նստում այդ բանը
 նրանց վրայ: Մոսկուայի քաղաքային

խորհրդարանի վիճակագրական բաժինը հաշիւներ կազմելիս եկել է այն եզրակացութեան, որ իւրաքանչիւր հարիւր սպառող իր հաշուով պահում է մի առևտրականի: Պետրոգրադում ամեն 60 մարդուն ընկնում է մի առևտրական պահելու ծախս: Ֆրանսիայում, մի գրականագէտ հաշուել է, որ ազգաբնակչութիւնը տարեկան միայն հացթուխներին վճարում է 700 միլ. ֆրանկ (260 միլ. ուլրլի) յաւելեալ վճար, իսկ միւս բոլոր ապրանքների համար, գնում է դանազան խանութպանների և առևտրականների միջոցաւ—երկու անգամ աւելի արժէք է տալիս, քան պետական տարփերն են:

Առևտրականներն իրանց նպատակ գնելով, որքան կարելի է շատ օգտել գնողներին, ոչ մի միջոցի առաջ չեն կանգ առնում: Միւս կողմից էլ միմեանց հետ մրցելով, նրանցից իւրաքանչիւրը ձգտում է աւելի աժան տպրանք ձեռք

քերել առանց կարևորութիւնս ապրու-
 ապրանքի որակին: Չը բուռահասնալով
 էժան տեսակներով դեռ նրանց հետ զա-
 նազան խառնուրդներ էլ են կազմում:
 Օրինակ կաթին ջուր են խառնում, եր-
 քեմն էլ ալիւր կամ կաւիճ աւելացնելով:
 Կովի իւղին խառնում են ճարպ, կոկոսի
 ձէթ և այլն և վաճառում են որպէս «ա-
 ռաջին կարգի» իւղ: Թէյի հետ խառնում
 են զանազան տերևներ, որպէսզի «մուգ»
 դոյն տան և անուշ հոտ: Փշացած կալ-
 պասները զանազան կերպ համեմելով
 ծախում են, որպէս թարմ: Մաքուր հա-
 ցահատիկը ծախելուց առաջ վատի հետ
 խառնելով, իբրև լաւ են ներկայացնում
 և այլն և այլն: Ապրանքները կեղծելը ա-
 նասելի չափերի է հասել և ազգաբնակ-
 չութեան առողջութեան վտանգ է սպառ-
 նում: Գիւղերում այդ արհեստը այն
 տեղն են հասցրել առևտրականները, որ
 մինչև անգամ առանձին կարիք էլ չեն
 զգում իրանց կեղծիքը դիմակաւորելու:

Հաշուելով, որ գիւղացի սպառողը „ամեն
բան կ'ուտէ“, նրանք ուղղակի հեղուկ
մթերքներին աւելացնում են հում-ջուր,
իսկ պինդ առարկաներին աւել կամ նը-
րանց համապատասխան որևէ այլ նիւ-
թեր: Առաջին տեսակի ալիւրի, բրինձի,
կրուպայի, կօնֆետների և ուրիշ առար-
կաների հետ խառնում են աւելի էժանա-
զին նիւթեր և վաճառում են, որպէս ա-
ռաջնակարգ տեսակի ապրանքներ:

Սրանով էլ դեռ չէին բաւականանում:
Արդէն մեր ժողովրդի մէջ առած է դար-
ձել, թէ „մինչև չը խաբես, չես կարող
ծախել“: Եւ այս առածը ոչ մի տեղում
այնքան սաղ չի դալիս, որքան գիւղա-
կան առևտրի մէջ: Սպառողին խաբում
են ոչ միայն ապրանքի յատկութեան,
այլ և քաշի մէջ: Առևտրականները չափի,
քաշի, հաշւի մէջ գնողին խաբելը մեզք
չեն համարում: Ընդհակառակը այն առև-
տրականը որ գիտէ աւելի ճարպիկ կեր-
պով խաբել ժողովրդին, նա համարւում

է ամենաշատը: Մասնաւոր ատեւաւորք ոչ
միայն թանկ է նստում սպառողի վրայ,
այլ և ատեւորով տարատու մարդկանց
անբարոյակացում է և վարժեցնում
ամենօրեայ խաբարայութեան և ստախո-
սութեան:

Ընկերութիւններ պէտք է իմ-
ենք—որպէսզի գոնէ մասամբ ազատենք
այդ աշակասութիւններէ, որպէսզի ատե-
ւորք հասնանաւորներ, պէտք է ընկերա-
կան հիմունքներէ վրայ—սպասուող ա-
կանքն ընկերութիւններ հիմ-
նենք:

Սպառողական ընկերութիւնները
մասնաւոր ատեւորից լաւ են նրանով, որ
հիմնում են ոչ թէ փող գիշերու նպո-
տակով, այլ էժան գներով և լաւ յատ-
կութեամբ ապրանքներ վաճառելու: Այդ
տեսակ ընկերութիւններին տուած են
կօօպերու տիւր ընկերութիւններ, այ-
սինքն, միաբանութեամբ, ընկերակցու-
թեամբ գործող ընկերութիւններ: Հիմն

եթէ միտոսին, ընկերակցութեամբ մի
 խանութ բաց անենք, այդ կօօպերատիւ
 խանութի տէրը կը լինեն ընկերութեան
 բոլոր անդամները և իրանք էլ կը լինեն
 միտածամանակ այդ խանութի մ ու շ ա տ ա-
 ր ի ն եր ը—սպասողները: Իրանք՝ ան-
 գամները շահագրգռած են, որպէսզի
 տարանքները լինեն թարմ, անխարդախ
 և ծախւեն ճիշտ չափով ու քաշով: Ըն-
 կերութեան անդամներն իրանք, ընդհա-
 նուր ժողովով ընտրում են վարչութեան
 անդամներ, որոնց և յանձնում են իս-
 նութը կառավարելու և նրա հետ կապ-
 ւած բոլոր գործերը կարգադրելու հոգւր:
 Ընկերութիւնն իր անդամներին դիւրու-
 թիւն է տալիս չափաւոր գներով լաւ
 տարանք գնելու, և միւսոյն ժամանակ
 բոլոր մասնակցողներին խնայողութեան
 վարժեցնելու: Նա սովորեցնում է մարդ-
 կանց ինքնագործունէութեան և ինքնօգ-
 նութեան, որ միացեալ ուժերով կարո-
 դանան իրանց կեանքի վիճակը բարե-
 լաւել:

Սպառոդական ընկերութիւն կազմում են սովորաբար մի խումբ մարդիկ 20-30 հոգի, որոնք կոչւում են հիմնադիրներ։ Հիմնադիրները նախ կազմում են ընկերութեան կանոնադրութիւնը և եթէ կայ պետութեան կողմից մշակւած ընդհանուր նորմալ ծրագիր, նրա վրայ յարմարեցնելով տեղական պայմանների համեմատ յօդւածներ, ընդհանուր ժողովում անցկացնելուց և և հաստատելուց յետոյ եթէ կայ պատշաճ պետական հիմնարկութիւն, որի վաւերացման պիտի ներկայացնել—ուղարկւում են այնտեղ։ Մինչ պետական յեղաշրջումը, այդ գործողութիւնները կատարւում էին այսպէս։ Ներքին գործոց մինիստրութեան 1897 թ. Մայիսի 13-ին հաստատւած նորմալ կանոնադրութեան համեմատ, այդպիսի ընկերութիւններ հիմնելու թոյլտւութիւն պէտք է ստացւէր նահանգապետից, որի հետ կապւած էին մի շարք ծախքեր և ձևա-

կանութիւններ: Ինչ թւում է, որ ներկայ ազատ կարգերում այդպիսի ճակատկանութիւնների կարիքը չըկայ: Այլ բաւական է, որ ընկերութիւնը հիմնւած լինի կօօպերատիւ սկզբունքների վրայ: Պետական կօնտրօլը կը գործադրուի այն չափով, որ չափով պետութիւնը դէմ չի լինի ժողովրդական ինքնագործունէութեան և ինքնօգնութեան ազատութեանը:

Սպառողական ընկերութիւն հիմնելը դժւար չէ, բայց գործը կանոնաւոր հիմքերի վրայ դնելը և առևտուրը յաջող տանելը, շատ դժւար է:

Որպէսզի ընկերութիւնը լաւ աշխատի ու կարողանայ յաջող կերպով զարգանալ, պէտք է հէնց սկզբից գործը կանոնաւոր ընթացքի մէջ դնել: Ինչհամար է կայանում գործը կանոնաւոր ընթացքի մէջ գնելու խնդիրը և ինչպէս պէտք է անել, որ դրան հասնենք:

Նախ և առաջ մի բան մեզ համար

պէտք է պարզ լինի, որ ոչ մի գործ չի կարելի սկսել, եթէ առաջուց լաւ ուսումնասիրուած չէ կամ բոլոր կողմերից ծանօթութիւն հաւաքուած չէ:

Սպառողական ընկերութիւնը շատ կարևոր և միևնոյն ժամանակ բարդ գործ է: Ընկերութեան ղեկավարներից պահանջուում է ոչ միայն առևտուր անել դիտելնայ, այլ և ընկերութեան նպատակների և խնդիրների մասին ճիշտ ըմբռնումն ունենալ, որպէսզի կարողանան ուրիշներին բացատրել, ընդահանաւր ժողով գումարել, տարեկան հաշիւ և հաշուեկշիռներ կազմել և այլն... Ուրեմն նախքան սպառողական ընկերութեան կազմակերպելը—ղեկավարները պարտաւոր են գործի տեսական և գործնական կողմերը լաւ ուսումնասիրել: Նրանք շարունակ պէտք է հետևին կօօպերացիայի վերաբերեալ գրականութեանը, կարդան գրքեր, սրոնց մէջ բացատրուած է ուրիշ երկրների կամ

Ռաւառաւանի սպառողական ընկերու-
թիւնները կառավարելու ձևերը, թէ ինչ
հիմունքներով են նրանք գործում, ինչ
նպատակներ են առաջադրում, ինչպէս
են դարգանում և ձգտում հասնել այդ
նպատակներին: Պէտք է ծանօթանալ
այնպիսի հիմնարկութիւնների հետ,
որտեղ գործը օրինակելի է դրւած,
միշտ զրոյցներ ունենալ բանիմաց և գոր-
ծնական աշխատանքներին ծանօթ մար-
դկանց հետ:

Ընկերութիւն հիմնելիս լաւ կը լինի
որ հրաւիրէք յատուկ կօօպերացիայի
գործով պարապող մի ի ն ս ա ռ ու կ-
ա օ ը — որը ամենայն սիրով հարկաւոր
բացատրութիւններ և գործնական ցուց-
մունքներ կը տայ: Կամ եթէ զիւղում
գտնւում է զեմատւոյի դիւղատնտես, նա
էլ կարող է իբ խորհուրդներով օգտակար
լինել այդ գործին: Մի խօսքով սպառող-
ական ընկերութեան ղեկավարները, լաւ
ծանօթանալով ընկերութեան խնդիրների

հետ, իրանց առաջին հողան ու ջանքը պիտի լինի, որքան կարելի է շատ մարդիկ անդամագրել, որպէսզի նրանք ոչ միայն իրանց բաժնի գներով (փայ), այլ և իրանց գործնական մասնակցութեամբ նեցուկ լինեն ընկերութեանը, հետաքրքրւեն ընկերութեան գործերով և մշտապէս այնտեղից առևտուր անեն:

Սպառողական ընկերութիւնն հիմնելուց յետոյ, ենթագրենք, որ ընկերութիւնը որոշում է առաջին հերթին, գիւղում մի խանութ բաց անել: Այդ գործի համար ներկայ պայմաններում հարկաւոր կը լինի առնւազը 1500—2000 ռ. դրամագլուխ: Իրանից պակաս գումարով անհնարին կը լինի խանութի ամենաանհրաժեշտ նիւթերն ունենալ և առևտուրը հաստատան հիմքերի վրայ գնել: Ընկերութեան ղեկավարները խանութ բաց անելիս շատ անգամ, այսպէս են դատում, «Հիմա քիչ անդամներ ունենք և մեր դրամագլուխը փոքր է: Դեռ առևտուրը

չէ սկսած դրանից է, եթէ շուտ անենք
 խանութը բանանք, այն ժամանակ ան-
 դամների թիւը կը շատանայ իսկ դրա-
 մագլուխը կսկսի արագ կերպով մեծա-
 նալ: Փորձը ցոյց է տւել, որ նման
 հաշիւները սխալ են դուրս եկել և դործի
 վրայ դրբւած յոյսերը չեն արդարացել:
 Եթէ ընկերութեան հիմնագրութեան սկըղ-
 բին չը կան աշխատող մարդիկ, առե-
 տուրը սկսելուց յիտոյ էլ չեն լինի: Աւելի
 լաւ է դործի սկըբին մի քիչ աւելի սպա-
 սել, քան թէ շտապով խանութ բաց ա-
 նել և դործի յաջողութեան վրայ
 վատահուծիւն չունենալ: Եթէ պայման-
 ները բարեյաջող չեն, աւելի լաւ է բո-
 լորովին բաց չանել:

Այսպէս ուրեմն սպառողական ընկե-
 րութիւն հիմնելու երկրորդ կարևոր և
 անհրաժեշտ պայմանը սա է. առևտուրը
 չը սկսել, մինչև որ պահանջած հարկա-
 ւոր գումարը չգանձւի և գիտակից ան-
 դամների բաւականաչափ թիւ չը հաւա-
 քւի:

Սպառողական ընկերութեան դարգացման միւս անհրաժեշտ պայմաններէ մասին կը խօսենք յետոյ, իսկ այժմ տեսնենք, թէ գործը ինչպէս և սրտեղից պէտք է սկսել:

Երբ ընկերութեան կանոնադրութիւնը պատրաստ է և հաստատուած, հիմնադիր անդամները նոր գրեւծ բոլոր անդամներին կը հրաւիրեն ընդհանուր ժողովի: Պատշաճ օրինական ձևականութիւնները կատարելուց յետոյ, եթէ մինչ այժմ եղած նորմալ կանոնադրութիւնով ենք ղեկավարուելու, այնտեղ № 30 յօդուածում ասուած է, ընդհանուր ժողով գումարելուց առաջ պէտք է վազօրօք տեղեկութիւն տալ տեղական իշխանութեանը, (ուսիկանութեան կամ այժմ գործադիր մարմնին) տեղի, ժամանակի և ժողովի դրադմունքի մասին, և ապա յայտարարել ընկերութեան բոլոր անդամներին: Նոյն կանոնադրութեան № 31 յօդուածում գրուած է. — Ընդհանուր ժողովը կը կայանայ

այն դէպքում, երբ ժողովին ներկայ են ընկերութեան տեղումը գտնւած անդամների մէկ տասերորդ մասը. ասել է, եթէ այդ գիւղում ընկերութեան անդամազրւել են 100 հոգի և դրանցից ներկայ են միայն տասը, ժողովը վաւերական կը համարւի: Նախքան օրակարգի քննութեան անցնելը, ժողովն իր միջից կընտրի մի նախագահ և մի քարտուղար: Ընդհանուր ժողովի նախագահի պարտականութիւնն է օրակարգի մէջ նշանակւած հարցերը հերթով ժողովի քննութեան դնել և հետևել, որ ժողովի ընթացքը կանոնաւոր լինի, իսկ քարտուղարը պէտք է արձանագրէ յիշեալ հարցերի մասին ժողովի կատարած վճիռները:

Առաջին ընդհանուր ժողովի նախագահըն առհասարակ համառօտ կերպով ծանօթացնում է ժողովին ընկերութեան կազմակերպւելու պատմութեան, կանոնադրութեան հետ և ապա առաջարկում է դրւած հարցերը հերթական քննու-

Թեան: Հերթական հարցերի մէջ ամենա-
 կարևոր տեղը պիտի ընէ—վարչու-
 թեան և քննիչ յանձնատնոցի
 անդամները ընտրուած թիւնք:
 Նախ և առաջ որոշուած է վարչութեան
 անդամների թիւը: Գործնական փորձը
 ցոյց է տւել, որ վիւղական ըսպառողա-
 կան ընկերութիւնների մէջ, վարչութեան
 անդամների թիւը 3 կամ 4-ը միանգամայն
 բաւարար է: Այդպիսիները որպէս պաշ-
 տոնական անձինք, նոյն կանոնադրու-
 թեան № 36 և 53 յօդ. հիման վրայ,
 պէտք է ընտրուին փակ քւէարկութեամբ:

Ընտրութիւնից առաջ նշանակուած են,
 բաց քէսով կամ թերթիկներով, թեկնա-
 ծուների անուններ: Յետոյ այդ ընտրելի-
 ների ցուցակից մէկ-մէկ քւէարկուած են
 որպէս վարչութեան անդամ: Վերջին ըն-
 տրութիւնը պէտք է լինի փակ քւէով,
 այսինքն արկղիկներով կամ թերթիկնե-
 րով: Անդամներից իւրաքանչիւրը իր
 ձայնը տալիս է յօգուտ կամ ի վնաս

ընտրեալի, առաջի դէպքում ասում ենք
 սպիտակ քէ, իսկ երկրորդ դէպքում սև
 քէ: Եթէ գիւղում ընտրական քէտուփեր
 չկան և անդամներից շատերն անդրապէտ
 են, այդ դէպքում առաջարկում ենք քէ-
 արկութիւն անելու մի շատ պարզ ձև:
 Կը վերցնէք կաղին կամ լոբի այնքան
 թւով որքան անդամներ ներկայ են ընդ-
 հանուր ժողովին: Կաղիններն և լոբիներ-
 րը կը լցնէք մի գլխարկի մէջ: Այդ լիքը
 գլխարկը կը բռնի ժողովականներից մէ-
 կը, իսկ ուրիշին կը տաք մի դատարկ
 գլխարկ:

Ժողովի նախագահը յայտարարում
 է, որ այս ինչը դրւում է քէար-
 կութեան, վարչութեան անդամ ընտրելու
 լու համար—կաղինը ընտրող քէն է,
 իսկ լոբին—չընտրող: Ընկերութեան իւ-
 րաքանչիւր անդամ, եթէ ուզում է այդ
 անձնաւորութեանն ընտրել, դատարկ
 գլխարկի մէջ կը ձգի մի կաղին, իսկ
 եթէ չի ուզում ընտրել կը ձգի լոբի:

Վերջում կը համարէք լոբին ու կաղինը,
 Շատ կաղին ստանալու դէպքում նա կը
 համարւի ընտրւած, շատ լոբի ստանա-
 լու դէպքում—չընտրւած կամ սևացած:
 Հեռեանքը կարճանագրւի արձանագրու-
 թեան մէջ: Ընտրւած կը համարւի նա,
 ով քէ տւողների $\frac{2}{3}$ մասի ձայնը կստա-
 նայ: Այս ձևով կընտրւին վարչութեան
 միւս անդամները, նաև վերաստուգիչ
 յանձնաժողովի անդամները: Կանոնա-
 դրութեան № 37 յօդ:-ի համաձայն այդ
 ընտրւածների համար պէտք է ընտրել
 նաև ա ն ձ ն ա փ ո խ ա ն ո Ր զ ն ե Ր,
 այսինքն փոխարինող անդամներ, որ
 կանգիտատներ էլ են կոչւում: Որպէսզի
 իսկական անդամների հիւանդութեան
 կամ երկար ժամանակով բացակայելու
 դէպքում—նրանց փոխարինեն: Որպէսզի
 այս ընտրութիւնն էլ երկար ժամանակ
 չը խլի և շուտ կատարւի, կարելի է ա-
 ռաջուց պայմանաւորել, որ առաջին
 շատ ձայն ստացող երեքը, համարւեն

նախորդների ա ն ձ ն ա փ ո խ ա ն ո Ր զ-
 ն ե Ր Ր: Նոյն կերպ վարել նաև վերաս-
 տուգիչ յանձնաժողովի վերաբերմամբ: ●

Վարչութիւնը ներկայանում է ընկե-
 րութեան ամբողջ գործի անմիջակոն
 աէրը: Կանոնադրութեան № 42 համաձայն
 վարչութեան սարտականութիւններն են
 1) Կազմել ընկերութեան տարեկան գոր-
 ծունէութեան նախահաշիւն ու նախագի-
 ծը, տարեկան հաշիւներն ու բաշխւաւը:
 2) Որոշել ընկերութեան համար անհրա-
 ժեշտ պաշտօնեաների թիւն ու նրանց
 զբաղմունքի առարկան, որոշել նրանց
 վարձատրութեան չափը:

3) Գնել և ծախել զանազան ապրանք-
 ներ, հետևելով, որ զրանց յատկութիւնը
 լաւ լինի և զները չափաւոր: 5) Կազմա-
 կերպել ընկերութեան համար նպաս-
 տաւոր ձեռնարկներ և կառավարել նրանց:
 6) Միջոցներ գտնել տնային գործածու-
 թեան առարկաները ապառելու, լրա-
 ցնելու կամ էժանացնելու համար:

7) Վարձել ընկերութեան գործողութիւն-
 ների համար պահեստարաններ և բնակա-
 րաններ — և այլն և այլն: Վարչութեան
 գործունէութեան մանրամասն ծրագիրը
 նրա իրաւունքների և պարտականու-
 թիւնների սահմանը սրոշում է ընդհա-
 նուր ժողովը, մի յատուկ հրահանգով,
 որը մշակել և փոփոխել կարող է միայն
 ընդհանուր ժողովը: Մի խօսքով վարչու-
 թիւնը միմիայն ենթարկւում է ընդհա-
 նուր ժողովին, եթէ պետական կամ օրի-
 նական ուրիշ հրահանգ չը կայ սահման-
 ւած: Այսչափ լայն իրաւունքներ, պար-
 տականութիւններ տալուց յետոյ պարզ
 է, որ վարչութեան անդամ
 պէտք է ընտրել զարգացած,
 լաւ գրագէտ, անհիւ և հաստ-
 րակակա՛ն գործերին անձնւի-
 րարար տարւած անձերից: Ըն-
 կերութեան ուղիղ և արագ զարգացումը
 կախւած է յաջող վարչութիւն ընտրելու
 պայմանից: Պէտք է այնպիսի մարդիկ

ընտրել, որոնք հասարակութեան յար-
գանքն ու վաստակութիւնը վայելեն, ընկե-
րութեան կանոնադրութեանը լաւ ծանօթ
լինին, կօօպերատիւ գործը լաւ գիտե-
նան և իրանց պարտականութիւնն ու
իրաւունքը լաւ ճանաչեն: Վարչութեան
մէջ անհրաժեշտ է մէկը, որ գոնէ ապ-
րանքներ լաւ ճանաչի և բարեխղճօրէն
կատարի գնողի գերը:

*****

Ստորև կը թւենք աչն կանոնները, որ-
ոնք անհրաժեշտ են սպառողական ըն-
կերութեան գործը յաջող տանելու հա-
մար և որոնց պիտի ճշտութեամբ հետևի
վարչութեան ամեն մի անդամը:

—

1. Վարչութեան բոլոր ան-
դամները պէտք է են աչն գոլն
մասնակցութիւն ունենան
ընկերութեան բոլոր գործե-
րում:— Որպէսզի վարչութեան անդամ-
ները իրանց պարտականութիւններն ու

աշխատանքները կատարեն ժամանա-
 կին և կանոնաւոր, անհրաժեշտ է, որ
 ամենից առաջ օրինակելի կերպով աշ-
 խատանքի բաժանում լինի օրինակ, ան-
 դամներից մէկին կը յանձնել վարչու-
 թեան նախադասութիւնը, որի պարտա-
 կանութիւնն է, ընկերութեան գործերի
 ընդհանուր ղեկավարութիւնն իր վրայ
 առնել և ճշտութեամբ հետևել նրա ըն-
 թացքին: Միւսի վրայ պէտք է դնել
 գանձապահի պաշտօնը, երրորդին յան-
 ձնել ապրանք առնել-ծախելու գործը,
 չորրորդին հաշւապահութիւնը և գործա-
 վարութիւնը: Եթէ վարչութեան անդամ-
 ների մէջ չը կան մասնադէտ հաշւապահ-
 ներ, այն ժամանակ լաւ կը լինի ըն-
 տրել երեք հոգուց մի վարչութիւն և
 վարձով հրաւիրել մի լաւ հաշւապահ:
 Վարչութեան իւրաքանչիւր անդամը
 պէտք է հետաքրքրել ընկերութեան ընդ-
 հանուր գործերով, բայց առանձնապէս
 պատասխանատու է իր վրայ դրամ

պարտականութեան համար—վարչութեան
 առաջ: Աշխատանքի այսպիսի կանոնա-
 ւոր բաժանման դէպքում, ոչ ոք չի դժ-
 ւարանայ իր պարտականութիւնը ճշտու-
 թեամբ և ժամանակին կատարելու, բո-
 լոր անդամները ծանօթ կը լինեն գործին
 և ընկերութեան մէջ կարգ ու կանոն կը
 լինի:

2. Վարչութիւնը պարտա-
 ւոր է առն'ւազը շարաթը մի
 անգամ վարչական ժողով
 դումարէ:—Այդ ժողովում վարչու-
 թեան իւրաքանչիւր անդամը զեկուցում
 է տալիս իր բաժնում կատարած ընկե-
 րութեան շարաթական գործունէութեան
 մասին և վարչութեան առաջ դնում է
 նոր առաջարկներ, ապագայում կատա-
 րելիք գործերի վերաբերմամբ: Բոլոր
 խոշոր գնումները պէտք է կատարեն
 վարչութեան գիտութեամբ: Իրամական
 փոխառումներ, յայտնի քանակութեամբ
 փչացած ապրանքներ դուրս ձգելը, գնե-

րի բարձրացում կամ ապրանքների էծա-
 նացում և ուրիշ կարևոր փոփոխութիւն-
 ներ, գործունէութեան մէջ պէտք է մասնն
 միմիայն վարչութեան որոշումով: Վար-
 չութեան որոշումը պէտք է գրւի ար-
 ձանագրութեան մէջ, ստորագրւի ժողո-
 վին մասնակցող բոլոր անդամների կող-
 մից:

3. Ա մ ե ն ի ց ա ո ա ջ պ է տ ք է
 գ ր ք ե ր ն ու հ ա շ ւ ա պ ա հ ու թ իւ
 ն ը կ ա ն ո ն ա լ ո թ հ ի մ ք ե թ ի վ ր ա
 դ ն ե լ.—Որպէսզի ուղած բոպէին իսկոյն
 կարելի լինի հաշւել, թէ ընկերութիւնը
 ռւմնից որքան փող է ստացել, որքան
 փոխառութիւն է արւած, ո՞վ որքան
 պարտ է ընկերութեան կամ որքան ա-
 պառիկ ապրանք է տարել, եթէ միայն
 ընկերութիւնը ապառիկ բաց թողնում է,
 որովհետև սպառողական ընկերութիւն-
 ների նպատակներից մէկն էլ այն է, որ
 իր անդամներին վարժեցնի կանխիկ առև-
 տուր անել և ամեն կերպ խոյս տալ

պարտք անելուց: Գրքերից պէտք է իմա-
 ցւի, թէ որքան ապրանք է մտել խա-
 նութ, երբ և ինչ վճարումներ կան, ինչ-
 քան փող է ստացել վաճառումից, ինչ
 գումարի ապրանք է մնացել գործակա-
 տարի մօտ և ինչքան գումար պէտք է
 գտնւի գանձպահի մօտ: Միայն ճիշտ
 հաշւապահութեան ժամանակ կարելի է
 պարզ տեսնել, թէ ինչպէս են գնում ըն-
 կերութեան գործերը, որքան օգուտ է
 ստացւում, ծառայողների կազմից շահա-
 գործում չը կայ, հաշիւների մէջ զեղծում
 չի արւած և այլն, և այլն: Վատ հաշւա-
 պահութիւնը, որին շատ անգամ նշանա-
 կութիւն չեն տալիս, ընկերութեանը
 վնասի մէջ է ձգում և տանում է դէպի
 անկում: Ընկերութեան բացման օրից
 չը պէտք է ծախքը խնայել և հրաւիրել
 մի հմուտ հաշւապահ, որպէսզի նա
 գրքերի գործածութեան հետ ծանօթա-
 ցնի: Մէկ անգամ, որ կանոնաւոր դրեկոյ
 գործը, այնուհետև ոչ մի դժարութիւն

չը կայ, որ վարչութեան անդամներինց մէկը մշտական հետևի գրքերի կանոնաւոր պահուելուն:

4. Անհրատեղտ է ունենալ գրագէտ և առևտրին հմուտ գործակատար. — Գործակատարը պէտք է գիտենայ գնողների հետ լաւ վարուել, արագ հաշուել, ճիշտ կշուել և չափել: Աւելի լաւ է գործակատարին լաւ վարձատրել, որպէսզի նա գործին կաշի ածնւիրարար: Որքան նա լաւ կարգ ու կանոն պահի խանութում և իր պարտականութիւններին բարեխիղճ վերաբերւի, այնքան շատ յաճախորդներ կը գրաւի և այնքան շատ շահ կունենայ ընկերութիւնը: Իսկ այդ լաւ կարգերի շնորհիւ ստացւած փողով, համ լաւ վարձատրութիւն կը տրուի ծառայողներին, համ էլ ընկերութիւնը օգուտի մէջ կը մնայ, որովհետև ծառայողները լաւ վարձատրուելով կը գնահատեն իրանց տեղը և մեծ սիրով կաշխատեն ընկերութեան օգտին:

Գործակատարի հետ պէտք է
 առաջադրուի զբաւոյնս
 ունենալ, եթէ ամբողջ պատահա-
 նատուութիւնը նրա վրայ է, և գրաւա-
 կան կամ երաշխաւորութիւն վերցնել,
 որպէսզի կորստի կամ անյայտանալու
 դէպքում հնարաւորութիւն ունենաք
 նրանից պահանջելու: Մանաւանդ այդ
 բանը պէտք է անել այն դէպքում, երբ
 առանձին փողապահ (կասսիր) չունէք և
 օրական ձեռնամուտը ամբողջովին գոր-
 ծակատարն է ստանում: Գործակատարի
 հաշիւներն ստուգել կարելի է միայն խա-
 նութում եղած բոլոր ապրանքը ստուգե-
 լուց յետոյ: Երամապահից նոյնպէս պէտք
 է մի փոքրիկ գրաւական առնել, որպէս-
 զի գրամի սխալ կամ պակաս ընդունելու
 դէպքում, նրանից պահանջէք կամ յետ
 դնէք:

5. Ապառիկ չը վաճառել.—
 հէնց առաջին ընդհանուր ժողովում
 պէտք է ընկերութեան անդամներին բա-

ցատրել ապառիկ առևտուր անելու մաս-
 ները և որոշել, որ ոչ մի պարագայում
 ապառիկ բաց չը թողնուի և ծայրայեղ
 դէպքում միայն ապառիկը սահմանա-
 փակել իր փայի $1/4$ — $1/2$ -ով և այդ որոշ-
 ման ճշտիւ կատարելուն խիստ հետեւել:
 Կողմնակի անձանց ապառիկ բաց
 թողնելն արդէն կանոնադրութեան № 3
 յօդւածն արգելում է: Այդ կանոնը յա-
 ճախ քանդում են և դրանով պատճառ
 դառնում ապառողական ընկերութեան
 վնասուելուն: Ապառիկի կողմնակիցները
 սովորաբար այսպէս են դատում: „Եթէ
 ապառիկ բաց չը թողնենք, մեզ մօտ
 յաճախորդներ շատ չեն լինի, առևտու-
 րը կը կրճատուի և գործը առաջ չի գնայ:“
 Փորձը ցոյց է տւել, որ այդ կերպ մտա-
 ծողները և դատողները շատ սխալւում
 են: Բալտր այն ընկերութիւնները, որոնք
 ապառիկ առևադով են պարապում, ճիշտ
 սկզբում մեծ յաջողութիւն տեսին, բայց
 քանի ապառիկ գնողներ թիւն տւելա-

նուս է, այնքան ընկերութեան զարգա-
 ցումը դանդաղում է և երկու-երեք՝ ամ-
 սից յետոյ զգալի կերպով առևտուրն
 ընկնում: Շատ պարզ է: Մանութում
 գտնւած ապրանքը հետզհետէ պակա-
 սում է, դիմացը փող չի մուտք գործում
 նոր ապրանք գնելու համար: Ապառիկ
 վերցնողները կանոնաւոր չեն մտցնում
 իրանց պարտքերը և դրա հետեանքը լի-
 նում է այն՝ որ ընկերութեան անդամներն
 էլ կամաց կամաց սառչում են, էլ ոչ
 առևտրի են գալիս և ոչ ժողովներ են
 յաճախում:

Ապառիկ գնողներն էլ ոչ մի օգուտ
 չեն ստանում: Սովորութիւն զարծնելով
 չեղած եկամտւորների հաշւին մեծ-մեծ
 ծախսեր անել, վերջ ի վերջոյ ընկնում
 են գանազան վաճառականների ճանկը
 և ամեն բանի մէջ արժէքից աւելի
 վճարելով, պարտքերի մէջ թաղւում:
 Ապառիկ առևտուրը ըստառողական
 ընկերութիւնների թշնամին է, նա ընկե-

բուժեան գրութիւնը կը խախտի, ան-
 զամների մէջ անհամաձայնութիւն կը ձգի
 և կորստի կը մատնի: Իրա համար աւելի
 լաւ է փոքր շրջանառութեամբ կանխիկ
 առևտուր անել, թէկուզ դանդաղ, քան
 մեծ չափերով և ապառիկ:

Խանութը բաց անելուց առաջ
 պէտք է բոլոր անհրաժեշտ ապ-
 րանքները գնուած լինեն:— Իրա
 համար վարչութիւնը և հրաւիրած գոր-
 ծակատարը միասին նախապէս կազ-
 մում են ապրանքների ընդհանուր ցու-
 ցակ իրանց բոլոր տեսակներով ու քա-
 նակով:

Ցուցակը կազմելիս պէտք է ի նկատի
 ունենալ, որ սկզբում մեծ զգուշութիւն
 է պահանջուում: Պէտք է գնել միմիայն
 ամենակարևոր ապրանքները, այն էլ քիչ
 քանակութեամբ: Մասնաւոր առևտրա-
 կաններն իմանալով որ նոր սպառողա-
 կան ընկերութիւնը մեծ քանակութեամբ
 ապրանքներ է գնում, աշխատում են ի-

րանց մօտ եղածը սաղացնել ընկերու-
 թեան վրայ, յաճախ վատ տեսակները
 բարձր գներով, որպէսզի դրանով ընկե-
 րութեան վարկը ժողովրդի աչքում գը-
 ցեն: Յոյց տան ուրիշներին, որ ընկե-
 րութիւնը յատկութեամբ ցածր, իսկ գնե-
 րով բարձր ապրանք է վաճառում: Մեծ
 քանակութեամբ ապրանք գնելու երևոյ-
 թը աչքի ընկնող է ամեն նորա-
 թաց ընկերութիւնների մէջ, որը և պատ-
 ճառ է դառնում նրանց վնասելուն, ո-
 րո՞վհետև այդ ձևով գնած ապրանքը նախ՝
 երկար պիմանալ չի կարող և երկրորդ
 ճգում է իր արժէքը: Այդ պատճառով էլ
 աւելի լաւ է սկզբներում գնել փոքր
 քանակութեամբ լաւ տեսակի ապրանք-
 ներ, և ապա՝ երբ պահանջը շատանայ,
 աստիճանաբար քանակն աւելացնել: Որ-
 պէսզի ընկերութեան վարչութիւնը կա-
 րողանայ ձեռննտու պայմաններով ա-
 պրանք ձեռք բերել, պէտք է աշխատի
 միշտ խոշոր և լուրջ ֆիրմաներից ապ-

րանք վերցնել և ամեն անգամ նոյն
 ապրանքի որակն ու գինը համեմատել
 ուրիշների հետ: Եթէ մօտիկ շրջակայ-
 քում կան ուրիշ սպառողական ընկերու-
 թիւններ, պէտք է նրանց հետ միանալ
 և միասին գնումներ անել: Մանաւանդ
 եթէ կան սպ. ընկերութիւնների միու-
 թեան պահեստներ կամ գրասենեակներ,
 պէտք է անպատճառ այդպիսի հիմնար-
 կութիւններից առևտուր անել:

Իւրաքանչիւր ընկերութիւն, եթէ ա-
 ռանձին առանձին գնումներ է անում
 տեղական առևտրականներից—երրորդ և
 նոյն իսկ չորրորդ ձեռքից, ընական է,
 որ շատ աւելորդ վճարեր կը տայ,
 յատկութեամբ վատը կառնի և դրանով
 իրան ընդմիջտ կը կապի նրանց հետ:
 Ան հրաժեշտ է որ սպառողա-
 կան ընկերութիւնները ձեռ-
 տեն իրանց գնողներին ու-
 ժերը միացնելով, միասին
 բերել տան միութիւններից:

Ինչպէս որ առանձին անհատներ մի տեղ
հաւաքուելով, միասին կազմում են սպա-
ռողների ընկերութիւն և դառնում են ա-
ւելի ուժեղ, այնպէս էլ առանձին ընկե-
րութիւններ միատեղ ընդհանուր գնում-
ներ անելով, կազմում են մի մեծ ուժ,
որով աւելի ձեռնառու պայմաններով ապ-
րանք են գնում, միմեանց օգնում ու
պաշտպանում են, թէ խորհուրդներով և
թէ միջոցներով: Միմիայն այդ տեսակ
միութիւնների զարգացումով է, որ պի-
տի ապահովւելի սպառողական ընկերու-
թիւնների ապագան, սպառողները պիտի
ազատեն մասնաւոր առևտրի պակասու-
թիւններից և ընկերութեան կեանքն ա-
ւելի տեսական պիտի դառնայ:

Վերաստուգիչյան ձևաժողով:
— Գործը կանոնաւոր վարելու հա-
մար անհրաժեշտ է, որ վերաստու-
գիչյան ձևաժողովը նոյնպէս

ի ը պ ա ը տ ա կ ա ն ու թ իւ ն ն ե ը ը
 ճ ի շ տ և ժ ա մ ա ն ա կ ի ն կ ա տ ա-
 ը է: Նորմալ կանոնադրութեան № 53
 յօդաժի մէջ վերաստուգիչ յանձնաժո-
 դովի կատարելիք դերը այսպէս է որոշ-
 ւած.—Ընկերութեան տարեկան հաշիւը
 կամ հաշեկշիւը քննելու համար, ընդ-
 հանուր ժողովը իր միջից ընտրում է
 երեք կամ աւելի անդամներից բաղկա-
 ցած մի յանձնաժողով, որոնք ի հարկէ-
 չը պէտքէ լինեն ոչ վարչութեան անդամ
 և ոչ էլ ընկերութեան մէջ որևէ պաշ-
 տօնով ծառայող: Այդ յանձնախումբը
 պարտաւոր է ստուգել ընկերութեան
 տարեկան հաշիւը, քննել բոլոր հաշե-
 մատեանները և փաստաթղթերը, հաշե-
 տեսութիւնից և բալանաներից իր եզրա-
 կացութիւնն անի և ներկայացնի ընդ-
 հանուր ժողովին, իսկ վերջինս էլ վեր-
 ջնականապէս հաստատի կամ չը հաս-
 տատի: Նոյն յանձնաժողովը իրաւունք
 ունի ստուգելու ընկերութեան ամբողջ

ունեցւածքը, քննել տարեկան շրջանա-
 ուղիներ, նախագիծը, ընկերութեան
 ապագայ տարւայ գործունէութեան ծրա-
 դիրքը և ներկայացնել ընդհանուր ժողովին:
 Վերաստուգիչ յանձնաժողովը, եթէ ան-
 հրաժեշտ գտնի կարող է և իրաւունք
 ունի պահանջել վարչութիւնից որպէսզի
 արտակարգ ընդհանուր ժողով գումարի:
 Վարչութիւնը պարտաւոր է վերաստու-
 գիչ յանձնաժողովին աջակցել և բոլոր
 անհրաժեշտ տեղեկութիւններն ու բացա-
 արութիւնները տալ, որպէսզի վերջինս
 կարողանայ իւր պարտականութիւնները
 ձշտուէիեամբ կատարել:

Ընկերութեան բոլոր գործերը կառա-
 վարում է վարչութիւնը, իսկ վերաս-
 տուգիչ յանձնաժողովը հետևում է նրա
 գործունէութեան կանոնաւորութեանը:

Եթէ, բան է, պատահի, որ վերա-
 ստուգիչ յանձնաժողովը մի որևէ անկա-
 նոնութիւն նկատեց կամ զանցստութիւն,
 նա ամենից առաջ խորհուրդ կը տայ

վարչութեանը, որ այդ պակասութիւն-
ների առաջն առնի, առանց միջամտե-
լու նրա գործերի մէջ: Իսկ եթէ վար-
չութիւնը չը լսի յանձնաժողովի խոր-
հուրդը և շարունակի նոյն ձևով կառավա-
րել, այդ դէպքում վերաստուգիչ յանձ-
նաժողովը իրաւունք ունի այդ մասին
հարցապնդում անելու ընդհանուր ժողովի
առաջ:

Շատ տեղերում, նամանաւանդ գիւղե-
րում վերաստուգիչ յանձնաժողովի գործը
հասկանում են միմիայն ապրանքները
ստուգելու մէջ: Մինչ դեռ այդ յանձնա-
ժողովի գործը պէտք է լինի. խանութ-
թում մնացած ապրանքը, թէ գնւած և թէ
վաճառելի գներով ստուգելուց յետոյ, ըս-
տուգել նաև պատասխանատու գործա-
կատարի հաշիւները: Սկզբում պէտք է
հաշուել ամբողջ ե կ ա մ ու տ ը, ապրան-
քի վաճառելի արժողութեամբ վերցրած,
այսինքն, որքան ապրանք կար մնացած
հէնց հաշիւների փակման օրը և որքան ներս

է բերւած խանութում հաշուի ժամանակա-
 շրջանում, ապա հաշուել ծախսը, այս-
 ինքն որքան ապրանք է ծախուել հաշուի
 ժամանակաշրջանում, կանխիկ փողով
 կամ ապառիկ, ինչ գումարի վերադար-
 ձւած է կամ գրւած փշայածի կամ գները
 պակասցրածի հաշուին. որքան գեղջ է ար-
 ւած գործակատարին՝ չորայածի և քա-
 շի պակասորդի համար, պատահական
 ուրիշ ծախքեր և դրա վրա էլ գումարած
 ապրանքի մնացորդը. եթէ եկամտի
 գումարը համապատասխան է ծախսի
 գումարին, նշանակում է գործակատարի
 վրայ ոչինչ չի մնում. եթէ ծախսը մուտ-
 քից քիչ է, նշանակում է մնացորդի հա-
 մար պատասխանատու է գործակատարը:
 Այս քննութիւնն անելուց յետոյ արձա-
 նագրութիւն է կազմւում, որի տակ ստո-
 րագրում են վերաստուգիչ անդամները
 և գործակատարը:

Ի նկատի ունենալով, որ վերաստու-
 գիչ յանձնաժողովը պէտք է ստուգի

նաև հաշուեմատեանները, առհասարակ ըն-
 կերութեան հաշուապահական գործը:
 Պէտք է ամեն կերպ աշխատել, որ յանձ-
 նաժողովի մէջ ընտրուած լինեն գրագէտ
 մարդիկ: Գոնէ յանձնաժողովի անդամ-
 ներից մէկը մօտ ծանօթ լինի գրքերի
 գործածութեան և նրանց նշանակութեան
 հետ: Վերաստուգիչ յանձնաժողովը և
 վարչութիւնը իրաւունք ունեն իրանց
 ժողովներում հրաւիրելու գործին հմուտ
 մարդկանց և նրանց մասնակից անելու
 իրանց աշխատանքներին:

Ը ն կ ե ր ու թ ե ա ն ն ա պ ա տ ա կ ն
 ու կ ո չ ու մ ը.— Որպէսզի ընկերու-
 թեան գործերն աւելի կատարեալ լինեն,
 ա ն հ ր ա ժ ե շ տ է, որ ը ն կ ե ր ու
 թ ե ա ն ը ո լ ո ը ա ն դ ա մ ն ե ը ն
 հ ե տ ա ք ը ք ը լ ե ն ը ն կ ե ր ու թ ե ա ն
 գ ո ը ծ ե ը ո վ, ա ն հ ր ա ժ ե շ տ ա պ-
 ը ա ն ք ն ե ը ն ա ն պ ա տ ճ ա ու գ ն ե ն
 ի ը ա ն ց խ ա ն ու թ ի ց, յ ա ճ ա խ ե ն
 ժ ո ղ ո վ ն ե ը ի և ի ը ա ն ց ը ա-

ր ե կ ա մ ա կ ա ն խ ո ը հ ու ը դ ն ե-
 ը ո վ ա ջ ա կ ց ե ն ը ն դ հ ա ն ու ը
 դ ո ը ծ ի ն: Ընկերութեան ամեն մէկ
 անդամը պարտաւոր է մտաբերել, որ
 նա պարտաւոր է անել, ինչ որ իր ձեռ-
 քից գալիս է, որպէսզի իր ընկերութիւ-
 նը յառաջագիմի ու զարգանայ: Իսկ այդ
 ցանկութիւնն իրականացնելու համար
 պէտք է կատարել հետեւեալ տաս պատ-
 ւիրանները, որոնք կօօպերատիւի , հաւա-
 տոյ հանդանակն են կազմում:

1. Պէտք է մասնաւոր խանութից չը
 գնեա այն՝ ինչ որ քո ընկերութեան խա-
 նութում կարող ես գտնել:

2. Աշխատիր միշտ կանխիկ փողով
 առնել:

3. Ուրիշ խանութպանների պայմաննե-
 ըից չը խաբւիս, նրանք աշխատում են
 սպառողական ընկերութիւնները քանդել:

4. Միշտ յաճախիր ընդհանուր ժողով-
 ներին և ուշադրութեամբ հետեւիր այն-
 տեղ քննւելիք հարցերին:

5. Ընտրութիւնների ժամանակ, երբ մի որևէ պաշտօնի համար դրուում է „սանահօրդ“ կամ „խնամուդ“ թեկնածութիւնը, երբէք նրա օգտին ձայնդ չտաս, եթէ համոզւած ես, որ նա այդ պործի մէջ օգտակար լինել չի կարող:

6. Ուժերդ ներածի չափ աշխատիր մեծացնել քո ընկերութեան դրամագլուխը, որովհետև որքան հարուստ լինի ընկերութիւնը, այնքան շատ օգուտ կը բերի քեզ:

7. Մի մտածիր մեծ-մեծ շահ (դիւլի-դենտ) ստանալու մասին, այլ յիշիր, որ ընկերութեան գլխաւոր նպատակն է, բարեխիղճ գնեքով լաւ մթերքներ հայթհայթել իր անդամներին:

8. Կարգն, կօօպերատիւի վերաբերեալ քաղրեր և գրքեր, աշխատիր լաւ հասկանալ կօօպերացիայի նպատակն ու նշանակութիւնը:

9. Բարեցակամ վերաբերւիր դէպի քո ընկերութիւնը, քննադատիր, ինչ որ չես

հաւանում, բայց քննադատիր, որպէս
բարեկամ և ոչ որպէս թշնամի:

10. Կոչ արն բարեկամներիդ, որ ան-
դամագրուեն ընկերութեան մէջ և բացա-
տրիր նրանց կօօպերատիւի օգուտները:

Եթէ մէկը չի հասկանում սպառողա-
կան ընկերութեան նշանակութիւնը և
կը հարցնի քեզ ինչո՞ւ պէտք է նպաս-
տեմք ընկերութեանը, դրրանից ես
ինչ շահ ունիմ, այդպիսիներին կարելի է
հետևեալ պատասխանները տալ:

1. Սպառողական ընկերութիւնը չի
ձգտում հարատւութիւն գիղելու, այլ
էժան գներով լաւ ապրանք վաճառելու:

2. Սպառողական ընկերութիւնը իր
առևտուրն անում է հէնց իր անդամնե-
րի վերահսկողութեան տակ, երբէք չի
խաբում ոչ հաշւի, ոչ քաշի և ոչ էլ չա-
փի մէջ—իր գնորդներին:

3. Սպառողական ընկերութիւնն ամե-
նալաւ միջոցն է կեղծիքի դէմ կուելու:
Լաւ յատկութեամբ ապրանք տարածե-

լով, նա պաշտպանում է ազգաբնակու-
թեան առողջութիւնը:

4. Սպառողական ընկերութիւնը չա-
փաւոր գներով ապրանք վաճառելով
ստիպում է մասնաւոր առևտրականնե-
րին, որպէսզի արժէքներն իջեցնեն:
Դրանով նիւթական օգուտ է տալիս ոչ
միայն իր անդամներին, այլ և ամբողջ
ազգաբնակութեանը:

5. Սպառողական ընկերութեան շահը,
օգուտը կ'անցնի ընդհանուրի գրպանը
և գրանով միջոց կը տայ չքաւոր մարդ-
կանց սև օրւայ համար փող տնտեսելու.

6. Սպառողական ընկերութիւնը զար-
գացնում է իր անդամների մէջ նախա-
ձեռնութեան ինքնագործունէութեան և
ինքնօգնութեան ոգին:

7. Նա սովորեցնում է մարդկանց
ինքնավարական և ընկերավարական
գործունէութեան:

8. Նա բարձրացնում է իր անդամնե-

րի նիւթական, մտաւոր և բարոյական վիճակը:

9. Ի մի հաւաքելով իրեն մասնակից բոլոր ցրած ուժերն ու միջոցները, սպառողական ընկերութիւնը թոյլ և աղքատ մարդկանց դարձնում է աւելի ուժեղ և ազդեցիկ:

10. Ահա այսպէս, չեզոքացնելով հարստանալու և մրցման ձգտումները և այն բազմաթիւ առևտրական միջնորդներին, որոնք ապրում են սպառողի հաշւին և կամաց կամաց անհրաժեշտ միջերջներ պատրաստելու գործը տալով աշխատաւորի ձեռքը՝ սպառողական ընկերութիւնը արդիւնաբերութիւնն ու ամբողջ առևտուրը դնում է նոր հասարակական հիմունքների վրայ:

- 100 -

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0836108

W 9-2

14